

ЗИМОВІ ЗУСТРІЧІ СТЕПОВОГО ЛУНЯ (*CIRCUS MACROURUS*) НА КРИМСЬКОМУ ПІВОСТРОВІ (УКРАЇНА)

С.П. Прокопенко, В.М. Кучеренко, Т.А. Жеребцова, Д.Ю. Жеребцов

Українське товариство охорони птахів; а/с 33, м. Київ, 01103, Україна
Ukrainian Society for the Protection of Birds; PO Box 33, Kyiv, 01103, Ukraine
✉ В.М. Кучеренко (V.M. Kucherenko), e-mail: zookuch@ukr.net

Winter records of Pallid Harrier (*Circus macrourus*) on the Crimean Peninsula (Ukraine). - S.P. Prokopenko, V.M. Kucherenko, T.A. Zherebtsova, D.Yu. Zherebtsov. - *Berkut*. 25 (1). 2016. - There are reports about winter observations of the species in different regions of Ukraine in literature but they were not confirmed by collected exemplars or photos and were prejudiced. Our paper presents data on two records in January (a young bird was photographed) and one find in November. We discuss the weather and feeding conditions, accompanying meetings of birds. It is expected that the winter records of Pallid Harrier may be associated with an increase in the number of rodents in the region against a background of the absence of snow cover. [Ukrainian].

Key words: migration, wintering, weather, snow cover, rodents.

До останнього часу наявні в літературі дані про зимові зустрічі степового луня на території України не були підтверджені колекційними екземплярами чи фотографіями, тому деякими орнітологами ставилися під сумнів. У статті наводиться інформація про дві зустрічі цих птахів у січні (молодий лунь був сфотографований) та одну – в листопаді. Зимові знахідки степових лунів можуть бути пов'язані з ростом чисельності мишоподібних гризунів та відсутністю снігового покриву.

Ключові слова: міграція, зимівля, погода, сніговий покрив, гризуни.

Область зимівлі степового луня (*Circus macrourus*) знаходиться далеко за межами України, вона охоплює Екваторіальну та Південну Африку, Південну Азію, передусім, Індію, а також Близький Схід та північ Африки (Дементьев, 1951; Зубаровський, 1977). Проте в багатьох вітчизняних публікаціях цей вид відносять до рідкісних зимуючих птахів, автори їх спираються на дані спостережень лунів у зимовий період. Такі відомості є як у роботах ХХ (Шарлемань, 1930; Зубаровський, 1977; Костин, 1983), так і ХХІ ст. (Кучеренко, 2007; Костин, Тарина, 2011 та ін.). Випадки зимівлі поодиноких птахів відмічалися також у Румунії (Аверин и др., 1971), Польщі (Tomiałojć, Stawarczyk, 2003), Центральній Європі (Mebs, Schmidt, 2006), Ставропольському краї Росії (Ильюх, Хохлов, 2010).

Ю.В. Милобог і В.В. Ветров (2008) поставили під сумнів можливість зимівлі виду в Україні, оскільки до цього часу жодна із зустрічей степового луня в зимовий період не була підтверджена музейним експонатом або фотографіями. Крім того, досить ранні строки осінньої міграції та пізні весняні зустрічі також свідчать, на їх думку, про неможливість зимівлі.

При проведенні зимових обліків 17.01.2016 р. в околицях с. Гаршине Сакського району АР Крим нам удалося

сфотографувати молодого птаха, який полював над озимою пшеницею (фото). Це перша задокументована зустріч виду в зимовий період в Україні. Таким чином, зимівля птахів в Україні є незаперечним фактом. З огляду на це, наведемо ще випадки зимових зустрічей степових лунів у Криму за останні роки.

Біля с. Новоселівка Ленінського району 16.11.2013 р. були зареєстровані дорослий самець та самка, поряд з якими полювали 3 польові луні (*C. cyaneus*). Осіння міграція виду в Україні триває до середини жовтня (Зубаровський, 1977; Милобог, Ветров, 2008), хоча поодинокі запізнілі особини зустрічалися й у листопаді (Зубаровський, 1977). У Грузії останні мігруючі птахи відмічені 12.11 (Abuladze, 2013).

У Чорноморському районі біля с. Іванівка 18.01.2015 р. спостерігалася самка або молодий птах, що полював над степом. На жаль, лунь був на великій відстані, тому сфотографувати його ми не змогли.

В.М. Зубаровський (1977) пов'язував кількість зимуючих степових лунів із чисельністю мишоподібних гризунів. На жаль, кількісних обліків гризунів ми не проводили, але судячи зі зростання у гніздовий період кількості вухатої (*Asio otus*) і болотяної (*A. flammeus*) сов

Молодий степовий лунь. Околиці с. Гаршіне Сакського р-ну АР Крим, 17.01.2016 р.
Фото Т.А. Жеребцової.

A Young Pallid Harrier in the Crimea.

та хатнього сича (*Athene noctua*) можна припустити збільшення чисельності гризунів у 2014–2015 рр.

Як повідомляє А. Абуладзе (Abuladze, 2013), у Грузії поодинокі самці степових лунів зустрічаються в мало-сніжні зими, переважно на рівнинах Чорноморського узбережжя. Наші спостереження лунів у Криму важко пов'язати з погодними умовами. Так, у 2013 р., коли були відмічені самець і самка в листопаді, осінь була дуже тепла та суха. Січнева зустріч 2015 р. супроводжувалася морозною погодою, яка панувала з початку січня. У 2016 р. на момент спостереження погода була сприятливою, проте тиждень раніше морози сягали -15°C . В обох випадках при зустрічах у січні снігу не було.

Таким чином, нами підтверджені дані, що степовий лунь є рідкісним зимуючим видом України, передусім, її південних регіонів. Можливо, зимівля цього виду в Україні пов'язана з періодами збільшення тут кількості мишоподібних гризунів. Птахи зустрічалися при різних погодних умовах, але завжди за відсутності снігу.

Подяки

Частина спостережень проведена при виконанні програми з моніторингу загибелі птахів від контактів

з лініями електропередачі, яка фінансувалася ДТЕК «Крименерго» (м. Сімферополь), проекту «Endangered White-headed Duck (*Oxyura leucocephala*) in Crimea, Ukraine: protection for neglected part of migration route», профінансованого The Rufford Small Grants Foundation у 2013 р., а також міжнародних обліків червоноволої казарки (*Rufibrenta ruficollis*), які проводились Українським товариством охорони птахів та профінансовані BirdLife International. Через це автори вдячні менеджеру з технічного розвитку ДТЕК О.В. Потапенку, директору УТОП О.В. Дудкіну, а також нашим мелітопольським і харківським колегам Ю.О. Андрющенку, В.М. Попенку, М.В. Баніку, Ю.І. Вергелесу та А.А. Атемасову.

ЛІТЕРАТУРА

- Аверин Ю.В., Ганя И.М., Успенский Г.А. (1971): Птицы Молдавии. Кишинев: Штиинца. 2: 1-236.
- Дементьев Г.П. (1951): Отряд хищные птицы. - Птицы Советского Союза. М.: Сов. наука. 70-341.
- Зубаровський В.М. (1977): Фауна України. Т. 5. Птахи. Вип. 2. Хижі птахи. К.: Наукова думка. 1-332.
- Ильох М.П., Хохлов А.Н. (2010): Хищные птицы и совы трансформированных экосистем Предкавказья. Ставрополь: СевКавГТУ. 1-760.
- Костин С.Ю., Тарина Н.А. (2011): Аннотированный список птиц филиала Крымского природного заповедника «Лебяжьего острова». - Научн. записки природного зап-ка «Мыс Мартьян». Фауна и животный мир. 2: 177-215.
- Костин Ю.В. (1983): Птицы Крыма. М.: Наука. 1-241.
- Кучеренко В.Н. (2007): Зимовка птиц в западном Крыму в 2005–2006 годах. - Бранта. 10: 151-156.
- Милобог Ю.В., Ветров В.В. (2008): Современный статус степного луна (*Circus macrourus* (Gm.)) в Украине. - Новітні дослідження соколоподібних та сов. Мат-ли III Міжнародної наукової конференції «Хижі птахи України», Кривий Ріг. 255-259.
- Шарлемань М. (1930): Матеріяли до орнітології Державного Заповідника «Конча-Заспа». - Зб. праць Зоол. музею. 8: 47-98.
- Abuladze A. (2013): Birds of Prey of Georgia. - Materials towards a Fauna of Georgia. Tbilisi. 6: 1-219.
- Mebs T., Schmidt D. (2006): Die Greifvögel Europas, Nordafrikas und Vorderasiens. Biologie, Kennzeichen, Bestände. Stuttgart: Kosmos Verlag. 1-496.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. (2003): Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław: PTPP „pro Natura”. 1: 1-439.